

Günter Altner, Gerd Michelsen /Hrsg./

FRIEDE DEN VOLKERN

Nachhaltigkeit als interkultureller Prozess

– Festschrift für Udo E. Simonis –

VAS – Verlag für Akademische Schriften, Frankfurt, 2003, 226 str.

Knjiga *Friede den Völkern – Nachhaltigkeit als interkultureller Prozess* (Mir narodima – održivost kao interkulturalni proces) je zbornik radova sa simpozija održanog u povodu 65 godina profesora Uda Ernsta Simonisa. Sam naslov je programatski, nešto slično kao što je K.-M. Meyer-Abich oblikovao naslov *Mir s prirodom*.

Udo Simonis, profesor za ekološku politiku na Wissenschaftszentrum Berlin, posljednje desetljeće svojim radom u Wissenschaftszentrum Berlin profilirao se kao ekološki ekonomist koji se naročito bavio problemima balansa između ekonomije i ekologije u kontekstu održivog razvoja. Pojam *Zukunftsfähigkeit* (sposobnost za budućnost) središnji je pojam oko kojega je Simonis razvijao svoj diskurs o održivom razvoju. Simonis je poznat na mnogim sveučilištima u svijetu i obavlja(o) je veoma značajne i odgovorne dužnosti u području znanstvenih istraživanja i njihove prezentacije. Primjerice, član uređivačkog savjeta »Internationales Asienforum. International Quarterly for Asian Studies« (1971–1994), član kuratorija Instituta za primijenjenu ekologiju u Freiburgu (1978–), glavni urednik »Godišnjaka ekologije« iz Münchena (1991–), član znanstvenog savjeta Potsdamskog instituta za istraživanja klime (1993–) itd. Spomenimo i to da je U. E. Simonis član međunarodnog izdavačkog savjeta ovog časopisa.

Simpozij je u svjetlu mirovnih i kulturno-političkih aspekata pokušao s jedne strane bilancirati probleme a s druge ocrtati moguće razvojne perspektive. Naslov simpozija i zbornika sasvim je razumljiv s obzirom na interes za mir, naročito nakon

terorističkog čina 11. rujna 2001. godine nakon kojega je pitanje mira dobilo sasvim novu dimenziju.

Zbornik sadrži sljedeće priloge: Günter Altner / Gerd Michelsen: *Nachhaltigkeit als interkultureller Prozess*; Heidemarie Wiczorek-Zeul: *Entwicklungspolitik als Instrument der Solidarität im Miteinander der Kulturen*; Herald Müller: *Weltinnenpolitik oder Kampf der Kulturen? – Kritische Bilanz zu Beginn eines Jahrhunderts*; Heide Simonis: *Wissenschaft, Bildung und Politik – Kooperationspartner im Horizont der Nachhaltigkeit*; Martin Jänicke: *The Role of Nation State in Environmental Policy: The Challenge of Globalisation*; Günter Altner: *Können die Weltreligionen zur interkulturellen Verständigung beitragen?*; Inse Cornellsen: *Zur Bedeutung kultureller Faktoren im Kontext ökonomischer Entwicklungen*; Gerd Michelsen: *Der Agenda-Prozess an den Universitäten der Welt als Herausforderung für ein gemeinsames Kulturverständnis*; Stephan Kohler: *Internationale Energiepolitik im Horizont der Klimakrise*; Ekhart Hahn: *Die globale Verstärkung – eine Herausforderung für eine neue öko-kulturelle Verständigung vor Ort*; Rolf Kreiblich: *Die Perspektive der Nachhaltigkeit als Kapitalismuskritik im Zeitalter der Globalisierung*, te Ernst-Otto Czempiel: *Friede den Völkern – Anforderungen und Kriterien für die Aussenpolitik zu Beginn eines neuen Jahrhunderts*.

Za sve autorske priloge rekli bismo da im je zajedničko uvjerenje da je ljudsko društvo u doba globalizacije – unatoč brojnim pokušajima spašavanja pa i u znaku održivosti – dospjelo u opasnu zonu prevrtanja. Tomu su pridonijele ekonomija i tehnologija svojim utjecajima na ekološku destabilizaciju i na produbljivanje socijalne krize. U radovima se prepoznaje spremnost za razvijanje **kulture održivosti**. Autori ističu da bi nacionalne države trebale biti mjesto prakticiranja strategija održivosti kao priprema za buduće međunarodne obveze.

Prikazat ćemo samo nekoliko priloga.

Heidemarie Wieczorek–Zeul ističe da globalizacija nije samo gospodarski (ekonomski) fenomen, nego se globalizira kultura, životne navike i životni koncepti, političko mišljenje, itd. pa nema niti jednog životnog područja koje nije izloženo međunarodnoj aktivnosti. U razvijenim zemljama, kao i u tranzicijskim zemljama, treba posvetiti posebnu pozornost pitanjima postizanja ljudske sigurnosti, što znači oslobađanje od straha, gladi, bolesti i bijede. Pored toga, središnja točka suradnje na razvojnim pitanjima je održiva zaštita okoliša i resursa. Autorica je mišljenja da je tome nove impulse dala i svjetska konferencija o razvoju u Johannesburgu 2002. godine. U međunarodnoj suradnji na razvojnim pitanjima posebno bi trebalo raditi na oblikovanju **globalnog upravljanja okolišem** (*globale Umweltgovernance*), jer globaliziranje se može oblikovati samo putem globalnih institucija i međunarodnih pravila, naravno uz jačanje uloge UN–a. U svijetu je nužan interkulturalni dijalog, jer se tako smanjuje neprijateljska slika »drugih«, a povećava tolerancija.

Harald Müller u svojem prilogu ukazuje na dva alternativna modela kojima se može opisati današnja, ali i buduća svjetska politika i koji mogu poslužiti kao smjernica za političko djelovanje. To su model **sukob kultura i svjetska unutarnja politika**. Kritički propitujući oba modela, autorica drži da niti jedan od njih nije dovoljno uvjerljiv da bismo se na njega mogli osloniti. Model **svjetske unutarnje politike** potcjenjuje utjecaj kulturnog heterogeniteta na šanse stvaranja zajedništva, zamjenjuje područstvljavanje (*Vergesellschaftung*) i pozajedničavanje (*Vergemeinschaftung*), zanemaruje robustnu ulogu države u unutarnjoj politici. Model **sukoba kultura** potcjenjuje razmjere prekoračivanja granica homogeniteta interesa i orijentacija i njihovih političkih posljedica.

Günter Altner postavlja pitanje mogli li religije pridonijeti interkulturalnom razumijevanju. Na to pitanje njegov je odgovor pozitivan. Svojim prilogom poziva na mudrost kao **životu otvoreno strukturno znanje** koja je bila uvijek dobro čovječanstva. Najprije podsjeća čitatelja na razumijevanje prirode i čovjeka u nekim religijama svijeta. Kontekst održivosti povezan je s interkulturalnosti. Za interkulturalno razumijevanje održivosti religije pridonose svojim prastarim znanjem. To su spoznaja da je čovjek povezan sa svim kreaturama, da je otvorenost svakoga života povezana s neupitnim početkom, da je čovjek dužan cijeniti i čuvati stvoreno i da je obvezan svoj odnos prema drugom čovjeku i kreaturama predstaviti kao miran i pravedan. Suvremena kriza nije samo objektivna, izvanjska, nego je i unutarnja kriza, pa je mudrost veoma poželjna forma spoznaje, a nazočna je tijekom cijeloga života bez obzira da li ju nazivamo evolucija, samoorganizacija ili stvaranje.

Inse Cornelssen ukazuje na važnost kulturnih čimbenika u kontekstu ekonomskog razvoja. Kultura su procesi (a) ovladavanja instinktima u sposobnostima, (b) svjesnog oblikovanja svijeta i (c) oblikovanja polja vrednota kao okvira aktivnosti. Na svijetu ne postoji jedna jedina ekonomija, pa se ne može niti primjenjivati svuda neka »generalna teorija«. Kultura je povezana sa životom, a život je proces permanentnih promjena, što znači da je kultura ovisna o vremenu i promjeni prostora. Tako nastaje kompleksan svijet. Ako se u takvom svijetu koristi moć (i Machere), tada se taj svijet na izvjestan način konzervira. Konzerviranje znači ograničavanje slobode samoorganizacije, a što je slobode u sustavu manje to je manje šanse da sam sustav oblikuje adekvatni poredak.

Utjecaj jedne kulture i njezinih faktora na drugu kulturu nije proračunljiv i predvidiv, pa može izazvati probleme identiteta ili čak djelovati destruktivno na samoor-

ganizaciju. Ponekad takav utjecaj izazove snažne pozive na tradiciju. (To je vidljivo u nekim azijskim i islamskim zemljama Orijenta u kojima oživljava fundamentalizam: razlike u gospodarskom razvoju i kulturno uvjetovanoj slici ponašanja. Nije sasvim bez razloga zašto je i u tranzicijskim zemljama oživljena tradicija). Interesantna je ova rečenica: »Tko ne zna otkuda dolazi, tko je on, ima problema da sam sebe definira i stoga probleme da se samoorganizira, dakle da samoodgovorno djeluje, da pronade svoj vlastiti put«.

Ernst-Otto Czempiel problematizira pitanje zahtjevnih kriterija na početku 21. stoljeća. Odbacuje tezu po kojoj onaj tko želi mir, mora pripremati rat. Nasuprot njoj on kaže da je ispravna teza. »Ako želiš mir, pripremaj ga.« U tom smislu navodi nekoliko bitnih zahtjeva koji su nužni za perspektive vanjske politike. To je prije svega mir za koji je naročito važna činjenica da su nacionalne države u drugoj modernoj zadržale svoj suverenitet i djeluju u međunarodnoj politici. Država je objekt, ali i subjekt globalizacije. Zatim, problem sigurnosti. Sigurnost treba razumjeti kao procesni obrazac međunarodnog sustava, kao sposobnost za obranu bez da se primijeni vojna sila. U članku se raspravlja o uzrocima nasilja i uzrocima mira. Na kraju kaže da je mir projekt društvenoga svijeta (*Gesellschaftswelt*) kojeg će u konačnici moći samo društva provesti.

Ivan Cifrić

Alain Lipietz

**DIE GROSSE TRANSFORMATION DES
21. JAHRHUNDERTS**

Ein Entwurf der politischen Ökologie

Westfälisches Dampfboot, Münster, 2000, 184 str.

Od sedamdesetih godina ekološka kriza prihvaćana je kao termin koji označava neprimjeren čovjekov odnos prema (prirodi) okolišu s poznatim ekološkim (i so-

cijalnim) posljedicama, i koji signalizira da se ne smije nastaviti takva situacija, na takav »stari način«. Istodobno ona znači da se još ne zna način kako nastaviti. Od tada je ekološka kriza poprimila globalne razmjere koji će se nastaviti i u 21. stoljeću. Prema Worldwatch Institute (Washington) u 21. stoljeću će se nastaviti sljedeći trendovi: povećanje globalne temperature; snižavanje razine podzemnih voda; smanjivanje oraničnih površina po stanovniku; izlovljavanje ribe u morima; smanjivanje šumskog pokrova; opadanje raznolikosti živih vrsta; porast (blagi) svjetskog stanovništva; povećanje nezaposlenosti; povećanje razlika između bogatih i siromašnih u svijetu i takvih razlika unutar zemalja; porast broja regionalnih vojnih konflikata; povećanje koncentracije ekonomske moći i sve veći utjecaj globalnog financijskog tržišta.

Globalne tendencije ekoloških problema zahtijevaju i globalni odnos u pristupu njihovom rješavanju, ali ne kao svakog od pojedinih problema nego u kompleksnom pristupu kao što je koncept održivog razvoja, koji je izazvao niz kritičkih i polemičkih tonova. Pa ipak, taj koncept još uvijek nema neku adekvatnu i bolju koncepcijsku soluciju, pa zaslužuje da se i dalje dorađuje i kritički preispituje.

Koncept održivog razvoja prihvaćen je na Konferenciji UN-a o okolišu i razvoju (UNCED) u Rio de Janeiru 1992. godine. O postignućima u primjeni koncepta održivog razvoja raspravljalo se i na Konferenciji UN-a u Johannesburgu 2002. godine (*Rio + 10*), koja je pokazala vrlo mršave rezultate, tj. da se Rio-proces ne zbiva onako kako se optimistički zamišljalo. Teško je i pomisliti da bi se moglo nešto ozbiljnije dogoditi u desetogodišnjem razdoblju s obzirom na stanje svijeta, odnosno svjetski poredak koji se nije izmijenio. Nisu se dogodile niti značajnije pozitivne promjene u odnosima razvijenih i nerazvijenih zemalja, Sjevera i Juga. Štoviše, razvojni jaz se povećao, a sukobi u svijetu su nastavljeni. I ne samo to, eko-